

NA CESTĚ K ODPOVĚDNÉ SPOTŘEBĚ

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Žák si připomene, že zdroje naší planety jsou omezené, a jaká rizika nám hrozí, pokud nepřestaneme plýtvat. Získá inspiraci z přírody. Hravou formou se seznámí se základními principy cirkulární ekonomiky a základními zásadami odpovědné spotřeby, které bychom měli dodržovat.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

1. stupeň ZŠ

(Pozn.: Pro první a druhé ročníky ZŠ lze využít scénář se stejným názvem, ale pro MŠ. Je k dispozici na <https://www.recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda/> pod odkazem na metodiku EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě).

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Žák porozumí tomu, že pro naši přírodu není dobré, když plýtváme potravinami a věcmi.
2. Žák získá základní představu, jaké jsou principy cirkulární ekonomiky.
3. Žák si uvědomí, co konkrétně každý z nás může dělat, abychom omezili plýtvání.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Žák vyhledává a pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí věci do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuluje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, zapojuje kreativitu, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba, plýtvání, cirkulární ekonomika

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne, nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

třída ZŠ

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují individuálně nebo ve dvojicích či v menších týmech. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů. Žáci využívají pracovní listy a další přílohy k jednotlivým aktivitám.

AKTIVITA – EVOKACE: PROČ BYCHOM NEMĚLI PLÝTVAT

Cíle aktivity: Žák se zamyslí nad tím, jak lidé využívají zdroje naší planety Země. Uvědomí si, že v některých zemích, mezi které patří i Česká republika, žijeme v nadbytku a jinde mají lidé nedostatky. Připomene si, jaké negativní důsledky má plýtvání na přírodu i na lidskou populaci.

Časová dotace: 25 minut

Metoda: práce s informacemi, sledování videa, diskuse

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 1 pro 1. st. ZŠ: Proč bychom neměli plýtvat, výpočetní technika (např. tablet, počítač, mobil)

Postup: Učitel s žáky nejprve vede diskusi, kdy se jich ptá, co vědí a co si myslí o plýtvání. Využije k tomu metodu V. D. CH. (Vím – Dozvěděl jsem se – Chci se dozvědět) a jednoduchou tabulku – viz Příloha č. 1 ke scénáři 1 pro 1. st. ZŠ: Proč bychom neměli plýtvat.

Žáci za podpory pedagoga nejprve odpovídají na otázku, **co už VÍME o plýtvání**, a odpovědi zapisují do prvního sloupce. Případně je zapisuje pedagog (Pozn.: Tabulku si jednoduše překreslí na tabuli).

V této fázi může žáky podpořit tím, že jim dává pomocné otázky a podněty, například: Čím vším my lidé plýtváme? Souhlasíte s tím, že někteří lidé zbytečně plýtvají jídlem, oblečením nebo si kupují nejrůznější věci, které ani nepotřebují? Myslíte si, že u vás doma plýtváte? Čím? Vadí to něčemu? Myslíte si, že se jinde na světě mají lidé také tak dobře jako u nás a mohou si dovolit plýtvání?

Následně pedagog žákům pustí video Recyklohraní *EKOABECEDA pro klima – DÍL 6 – Jak zmenšit svoje EGO a být více EKO?* (délka 4:10 min.) – k dispozici je na www.recyklohrani.cz a na YouTube.com. Uceleně jsou informace, které může pedagog také využít, zpracovány i v metodické příručce EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>. Po zhlédnutí videa a doplnění informací pedagogem žáci odpovídají na otázku, **co jsme se o plýtvání DOZVĚDĚLI**.

A v poslední, třetí, fázi pedagog položí žákům otázku, **co dalšího by se o plýtvání ještě CHTĚLI DOZVĚDĚT**. I odpovědi na tuto otázku pedagog, případně sami žáci zaznamenají do tabulky.

Cílem této aktivity je, aby si žáci utřídili informace a naladili se na téma. Rovněž aby pedagog věděl, na která dílčí témata a otázky by se měl při práci na dalších aktivitách zaměřit.

AKTIVITA – KRESLENÍ: JAK MŮŽEME SNÍŽIT SVOJI SPOTŘEBU A PLÝTVÁNÍ

Cíle aktivity: Prostřednictvím kreativní aktivity se žáci zamyslí nad tím, jak každý z nás může snížit svoji spotřebu a méně plýtvat (věcmi, potravinami, oblečením, při cestování).

Časová dotace: 30 minut

Metoda: kreativní a výtvarné činnosti

Pomůcky: výtvarné pomůcky

Postup: Žáci mají za úkol nakreslit jednu konkrétní věc, jak mohou snížit svou spotřebu, a tím zmenšit zátěž pro planetu Zemi. Pedagog na začátku aktivity navede žáky, aby se zamysleli nad tím, co mohou udělat, aby méně plýtvali jak sami, tak ve svých v rodinách. Následně je vyzve, aby tuto myšlenku nakreslili. Mohou tvořit samostatně, ve dvojicích, skupinách nebo se celá třída může pustit do zpracování jednoho nebo několika motivů na větším formátu papíru.

K tomu, aby se žáci snáze zaměřili správným směrem, jim pedagog může poskytnout tipy. Např. do školy mě rodiče nemusí vozit každý den autem, ale mohou dojít pěšky nebo se svést hromadnou dopravou (autobusem); svačinu si připravují do opakovaně použitelné krabičky – neplýtvám ubrousky nebo jednorázovými sáčky; když se mi udělá díra na ponožce, může mi ji maminka zašít – nemusím ji hned vyhazovat a kupovat si nové; jídla si požíváme jen tolik, kolik jsme schopni spotřebovat a dobře ho skladujeme, aby se nám nezkazilo a nemuseli jsme ho vyhodit do koše.

Po samostatné práci pedagog vyzpovídá žáky, co kreslili a proč. Povídá si s nimi o jednotlivých námětech. Výtvarné práce může za pomoci žáků vystavit ve třídě nebo na chodbě školy a opatřit je popisky.

AKTIVITA – PRACOVNÍ LIST: CESTA VĚCÍ DOKOLA

Cíle aktivity: Žáci se seznámí s principy cirkulární ekonomiky, v níž se snažíme, abychom věci udrželi co nejdéle v pomyslném kruhu a co nejdéle je využívali a zbytečně nezatežovali přírodu výrobou nových produktů. Cirkulární ekonomika je protikladem lineární ekonomiky, kdy věci využíváme jen po krátký čas a pak je vyhodíme. S ohledem na věk žáků není třeba při výkladu používat tyto termíny, postačí, když je pedagog seznámí jen se samotným principem.

Časová dotace: 20 minut

Metoda: týmová spolupráce, vyplňování pracovního listu

Pomůcky: Příloha č. 2 ke scénáři 1 pro 1. st. ZŠ: Pracovní list: Cesta věcí dokola

Postup: K této aktivitě využijí žáci Přílohu č. 2 ke scénáři 1 pro 1. st. ZŠ: Pracovní list: Cesta věcí dokola. Je v ní několik příkladů o tom, jak správně, či nesprávně nakládáme s věcmi, které využíváme. Nejdříve je situace krátce popsána, pak následuje jednoduché schéma a nakonec mají žáci dokreslit smajlíka – směřující se ústa mu namalují, pokud považují daný postup za správný, zamračená ústa dokreslí, pokud si myslí, že daný postup je nesprávný.

Pedagog může pracovní listy pro žáky namnožit a rozdat je do dvojic či menších skupinek a žáci společně nad situacemi přemýšlejí a dokreslují obrázky. Případně může pracovní list promítnout žákům na tabuli a společně diskutují o správném řešení. Mohou také vymyslet další příklady, kdy se k věcem chováme správně v souladu s přírodou, a kdy naopak nesprávně.

Na závěr aktivity pedagog žákům připomene, že než něco vyhodíme do koše, do popelnice nebo kontejneru, měli bychom se zamyslet nad tím, zda bychom danou věc nemohli používat opakovaně, nenašli pro ni jiné využití, nemohli ji někomu darovat nebo opravit. A teprve když už skutečně dosloužila, je ten správný čas předat ji na recyklaci.

AKTIVITA – POHYBOVÁ HRA: RECYKLAČNÍ MINITŘÍDĚNÁ

Cíle aktivity: Žáci si připomenou, jaké máme kontejnery na tříděný odpad, a co do nich patří.

Časová dotace: 10 minut

Metoda: pohybová aktivita

Pomůcky: barevné papíry nebo barvené krabíčky (modrá, žlutá, šedá, červená), vzorky věcí pro roztřídění, např. víčko od PET lahve, malá PET lahev, zmačkaný papír, starý mobil, plechovka od limonády (důležitá poznámka – pokud od ledna 2026 vstoupí v platnost zálohování PET lahví a alu plechovek, bude třeba zvolit jinou komoditu, např. plastový sáček, alobal, šroubek atp.)

Postup: Ideální je, když se aktivita odehraje venku nebo v tělocvičně. Aby se žáci také trochu rozhýbali a protáhli, rozdělí pedagog děti do menších skupin. Připraví jednoduchou dráhu (délka 10 až 30 metrů). Na konci dráhy je připraven sáček nebo krabice, ve které jsou ukryté odpadky (čisté), které lze třídit (viz tipy v pomůckách výše). Kolem budou rozmístěny papíry v barvách kontejnerů na tříděný odpad (ještě lepší variantou je, když budou rozmístěné barevné krabice či košíčky). Když je dráha takto připravena, vybíhá první žák, který na konci dráhy vybere jeden předmět a přiřadí ho ke správné barvě (barva odpovídá barvě kontejneru, do kterého bychom daný předmět měli správně vytřídít). Když se vrátí, vybíhá další žák a ten opět vybere jeden předmět a správně ho přiřadí. Hra probíhá, dokud žáci nerozdělí všechny předměty. Vyhrává tým, který běh a správné rozřazování zvládne rychleji.

Důležité je, aby pedagog na konci aktivity s žáky vyhodnotil nejen samotnou soutěž, ale především s nimi zopakoval, jaké máme barvy kontejnerů na tříděný odpad. Děti mohou také jmenovat další druhy odpadu a společně s pedagogem rozhodují, do kterého kontejneru patří.

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – ZRUČNOST: OPRAVÁRENSKÉ DÍLNY

Cíle aktivity: Žáci si zažijí, že poškozené nebo porouchané věci nemusíme hned vyhodit, ale můžeme je opravit a pak nám mohou dál spolehlivě sloužit.

Časová dotace: 30 minut

Metoda: práce v dílnách, opravování

Pomůcky: věci na opravení a k tomu vhodné pomůcky

Postup: Pedagog se s žáky zaměří na to, že poškozené nebo porouchané věci nemusíme hned vyhodit, ale můžeme je opravit. Společně vyberou věc nebo věci, které se pokusí opravit. Mohou to být hračky, utržené knoflíky, dřeváková ponožka, poškozená učebnice či nábytek. Mělo by jít o takové předměty, u kterých je reálné, že je žáci dokážou opravit. Podle toho, jaké předměty ve třídách vyberou, zajistí pedagog nebo žáci vhodné pomůcky a podmínky pro opravu (dílno, nástroje, šití atp.).

Zároveň si učitel s žáky povídá o tom, kde se dají opravit elektrospotřebiče, nábytek nebo oblečení. Zda znají nějaké veřejné dílny, šikovné řemeslníky nebo specializované opravárenské firmy. Co doma dělají, když se jim například porouchá pračka nebo rozbije mobil. Důležité je, aby si děti uvědomily, že tím, že se snažíme věci používat co nejdéle, šetříme naše životní prostředí. Zbytečně neplýtváme zdroji surovin, vody a energie, které by musely být na výrobu nových produktů využity.

Tuto aktivitu lze realizovat jako projektové odpoledne – přizvat rodiče, kteří mohou být dětem nápomocni a kteří přinesou nástroje, které škola nemá k dispozici. Důležité je vysvětlit, proč se to dělá, i rodiče se prostřednictvím dětí mohou dozvědět o cirkulární ekonomice a může je to vést k zamyšlení, co dělat jinak.

AKTIVITA – UČENÍ VENKU A KREATIVITA: KOLÁŽE Z PŘÍRODNIN

Cíle aktivity: Žáci si připomenou, že příroda (např. les, louka, park, zahrada) nám dokáže nabídnout hodně materiálu pro kreativní práci. Vyslechnou si také, že příroda umí věci využívat dokola, což bychom se od ní měli učit i my lidé.

Časová dotace: 45 minut, vhodné pro projektové vyučování

Metoda: tvoření

Pomůcky: přírodniny, papíry (čtvrtky), lepidla, pastelky

Postup: Pro plnění této aktivity vyrazí pedagog s žáky ven, kde si děti na zahradě, v parku, v lese nebo na louce nasbírají nejrůznější přírodniny – větvičky, mech, listy, žaludy, kamínky. Ve třídě z nich pak vytvoří výtvarnou koláž. Pozor – přírodniny vezměte jen malé množství a vybírejte šetrně, abyste nepoškodili rostliny a živočichy. Alternativou je, že koláže budete vytvářet přímo venku. Z přírody tedy nic neodnesete. Vedle kreativní činnosti vede učitel děti k zamyšlení. Směřuje žáky k tomu, aby si uvědomili, že v přírodě se věci točí stále dokola, např. ze žaludu vyroste strom, strom poskytuje zázemí mnohým živým tvorům, plodí žaludy, z kterých rostou další stromy. Když už je strom na konci svého života, spadne a postupně se v přírodě rozkládá a stále je prospěšný. Tlející strom obohacuje půdu o humus, pomáhá udržovat vlhkost půdy a umožňuje život mnohým lišejníkům, houbám, broukům a dalším živočichům. Tím přispívá k pestrosti a rozmanitosti života. My lidé bychom si měli vzít z přírody příklad a také se snažit, abychom byli schopni věci, které vyrobíme, používat stále dokola, a ne je po jednom použití vyhodit.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Žáci si v průběhu hodiny dělají poznámky z jednotlivých aktivit. Na závěr dá učitel žákům několik otázek. Například: Co si myslíš o plýtvání? Myslíš si, že bychom se měli snažit plýtvat méně? Proč bychom se měli snažit porouchané nebo roztrhané věci opravovat?

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>. Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.